

Beatriz vs El Salvador: la dona que desafia una de les legislacions més restrictives contra l'avortament

Montse Barba

Comunicació Entrepobles

Agrupación Ciudadana por la Despenalización del Aborto / Women's Equality Center

“Jo només vull que cap persona més passi el que la meva filla va passar”, va dir la mare de Beatriz a la Corte IDH

L'avortament es considera delictes sota qualsevol circumstància al Salvador des de 1998, amb penes d'entre 30 i 50 anys de presó a partir de les 20 setmanes en considerar-se homicidi agreujat. També si la vida de la mare, com en el cas de la jove Beatriz (nom fictici per a defensar la seva memòria, però també els drets de totes), corre perill. Per això que l'audiència pública sobre aquest cas que va tenir lloc en la Corte Interamericana de Derechos Humanos (Corte IDH), a la fi de març del 2023, és desafidora i transcendent, ja que pot marcar un abans i un després per a les dones, no sols al seu país i a Centreamèrica sinó en tot el continent.

A més a més, en un moment en què la llibertat sexual i reproductiva s'està veient amenaçada per grups d'ultradreta en tot el planeta, amb l'anul·lació, al començament d'any, de la sentència Roe vs Wade, que fa mig segle reconeixia l'avortament als Estats Units. Enmig d'un clima de reculada de llibertats al Salvador, amb un govern que s'acull al règim d'excepció per a intimidar a persones i aplanar organitzacions que defensen la justícia i els drets humans. Per al president Nayib Bukele, que quan aspirava a

liderar el país era partidari de la seva regulació parcial, l'avortament és ara “un genocidi”.

BEATRIZ VOLIA VIURE

La història de Beatriz és la de tantes dones que volen viure en plenitud i decidir sobre els seus cossos. Comença fa 10 anys quan es queda embarassada per segona vegada i li diagnostiquen una malformació congènita del fetus amb anencefàlia (sense cervell), una condició incompatible amb la vida extrauterina. Un equip mèdic de 15 especialistes li explica que si aquest segon embaràs avança hi ha una alta probabilitat que ella mori.

En el seu primer embaràs, dos anys abans i d'alt risc per les seves malalties, Beatriz va tenir preeclàmpsia greu (un trastorn d'hipertensió perillós que afecta algunes dones durant la gestació) i li van haver de realitzar una cesària. El seu bebè va haver de romandre 38 dies internat a l'hospital en ser diagnosticat com a “nونات preterm amb síndrome de distrès respiratori i enterocolitis necrosant”. El petit va tenir problemes posteriors en el seu desenvolupament.

CRONOLOGIA DEL CAS DE BEATRIZ

2011

Beatriz tenia 20 anys i vivia amb pocs recursos al municipi de Jiquilisco, El Salvador, quan se li va diagnosticar Lupus Eritematos Sistemàtic, nefropatia lúpica i artritis reumatoide. Durant el seu primer embaràs, en 2011, va haver de ser hospitalitzada en dues ocasions a causa d'anèmia i lupus. El part es va complicar per preeclàmpsia i, després d'una cesària, el seu fill va sobreviure després de romandre més d'un mes ingressat.

2012

A causa de la malaltia i complicacions de l'embaràs, en 2012 un metge de l'Hospital Nacional de Maternitat li va recomanar que no es tornés a quedar embarassada, però ella temia que morís el fill que acaba de tenir, pel seu fràgil estat de salut, i volia tornar a ser mare.

Febrer 2013

Beatriz va saber que estava de nou embarassada d'onze setmanes i se l'informa que era un embaràs d'alt risc. El 7 de març li van diagnosticar una malformació congènita del fetus amb anencefàlia (sense cervell), condició incompatible amb la vida extrauterina. El Comitè Mèdic format per 15 metges directores d'àrea de l'Hospital Nacional de Maternitat, li va recomanar que s'interrompés l'embaràs per ser inviable i posar en risc la seva salut i vida.

Maig 2013

Davant la prohibició d'avortament terapèutic en la legislació del Salvador, la defensa legal de Beatriz va presentar una demanda d'empara sol·licitant la interrupció de l'embaràs a l'efecte de salvar la seva vida. La Sala Constitucional va admetre la demanda i va dictar una mesura cautelar, però el 28 de maig de 2013 va declarar 'no ha lugar' la demanda en considerar que no va haver-hi una conducta omisiva per part de les autoritats demandades que hagués produït un greu perill als drets de la vida i la salut de Beatriz.

La Corte IDH es pronuncia contra el 'Cas Beatriz'. Requereix a l'Estat salvadorenc prendre totes les mesures mèdiques necessàries per a assegurar, de manera urgent, la deguda protecció dels drets a la vida i integritat personal de Beatriz.

Juny 2013

Beatriz va ser sotmesa a una intervenció d'urgència i el fetus va morir a les cinc hores.

Setembre 2017

La Comisión Interamericana de Derechos Humanos (CIDH) de l'Organización de Estados Americanos (OEA), va reconèixer la gravetat d'aquesta violació de drets, admetent la demanda interposada contra l'Estat per la família de Beatriz, la Colectiva Feminista para el Desarrollo Local de El Salvador, l'Agrupación Ciudadana para la Despenalización del Aborto Terapéutico, Ético i Eugénico de El Salvador, IPAS Centroamérica i el Centro para la Justicia y el Derecho Internacional.

Octubre 2017

Mor Beatriz per les conseqüències derivades en la seva salut d'un accident lleu de moto.

Gener 2022

L'Agrupación Ciudadana para la Despenalización del Aborto Terapéutico presenta davant la Corte Interamericana de Drets Humans (Corte IDH) el 'Cas Beatriz'.

Març 2023

Se celebra l'audiència pública a Costa Rica, seu de la Corte IDH, pel 'Cas Beatriz'. Els feminismes clamen #JusticiaparaBeatriz

SUPORT DE LES ORGANITZACIONS

Per a poder avortar, Beatriz busca el suport de l'Agrupació Ciutadana per la Despenalització de l'Avortament, que inicia una campanya en la seva defensa. In extremis i anul·lades altres vies, el maig de 2013, la Corte IDH, màxim tribunal en matèria de drets humans del continent americà, requereix a l'Estat salvadorenc que prengui totes les mesures mèdiques necessàries per assegurar la vida i integritat personal de Beatriz.

Després de 81 dies de tortura, el juny de 2013, aquesta mestra de 22 anys del municipi de Jiquilisco, se sotmet a una intervenció. El fetus mor al cap de cinc hores. La seva salut queda molt deteriorada i quatre anys més tard mor per una pneumònia que va adquirir en ser hospitalitzada després d'un lleu accident de moto, deixant un fill de 5 anys.

ESPERANÇA I REPARACIÓ

Una dècada més tard, el cas de Beatriz s'ha convertit en un símbol per a les feministes salvadorenques, que han articular la campanya #JusticiaParaBeatriz, omplint de mocadors verds i morats amb el rostre de la jove els carrers llatinoamericans i l'univers virtual. "Esperança" és la paraula que tria Morena Herrera, una de les fundadores de La Colectiva Feminista per al Desenvolupament Local i de l'Agrupación Ciudadana per la Despenalització de l'Avortament, quan li demanem que valori l'audiència de la Corte IDH de març, que ella ha seguit molt de prop. Una vista que va començar amb les declaracions de la mare de Beatriz: "Jo només vull que cap persona més passi el que la meua filla va passar", va assenyalar a San José, Costa Rica.

Herrera opina que "a l'Audiència de la Corte IDH es va evidenciar que la penalització absoluta de l'avortament al Salvador, igual que en altres països, té greus conseqüències per a la vida, la salut física, la salut emocional i la integritat de les dones". Tant la legislació com l'actuació de les autoritats van implicar "una violació de drets humans de Beatriz i una tortura", afegeix.

La sentència de la Corte IDH s'espera per a finals de 2023 o inici de 2024 i seria d'obligat compliment al Salvador. A més, la seva jurisprudència es podrà aplicar en altres països d'Amèrica Llatina i el Carib. Pot ser determinant en una regió que concentra les legislacions més restrictives en drets sexuals i reproductius de la dona: no hi ha cap supòsit en què es permeti avortar al Salvador, Nicaragua, Hondures, República Dominicana i Haití.

"El seu abast és molt important. La campanya 'Justicia per a Beatriz' pot aconseguir un canvi legislatiu, un canvi polític i la reparació per a la seva família, però també contribuirà a anar superant l'estigma cap a les dones que necessiten i decideixen avortar, perquè ser una dona embarassada o persona gestant, tal com està la legislació actual, acaba negant a les persones la condició de subjecte de drets", explica Herrera, que ha acompanyat a moltes dones privades de llibertat per avortar, en moltes ocasions per embarassos conseqüència de violència sexual.

MANUELA, EL PRECEDENT DEL CAS BEATRIZ

Davant la possibilitat d'un desacatament o dilació en el compliment d'una sentència condemnatòria, Morena Herrera és clara: "El Salvador està obligat a complir-la. Pot ser que en un primer moment el govern de Bukele faci declaracions de no acatament, però ells saben que l'han de complir, com estan començant a fer amb la sentència del 'Cas Manuela', encara que hi hagi aspectes molt importants pendents encara".

PREMI SIMONE VEIL PER A UNA REFERENT DEL FEMINISME I ELS DRETS HUMANS

El 8 de març, l'Agrupación Ciudadana por la Despenalización del Aborto va rebre el premi Simone Veil de mans del Ministeri d'Extérieurs del Govern de França, un guardó que ha suposat un rellevant suport al treball que duu a terme l'organització que lidera Morena Herrera.

"Ho he rebut amb el sentiment de ser afortunada per representar a aquesta organització, que ha lluitat molt i ha estat molt estigmatitzada. En el moment en què el vaig rebre vaig experimentar un recorregut. En primer lloc, veure la cara de les persones que integren l'Agrupación Ciudadana i que han col·laborat al llarg d'aquest procés, però també de les dones que han estat alliberades (70), que continuen lluitant per obrir-se espai en la societat salvadorenca i lluiten contra l'estigma d'haver estat empresonades", recorda Herrera, que destaca un cas, el de Maria Teresa Rivera, la primera dona que ha obtingut asil polític per avortament en la història del dret humanitari, a Suècia.

"També vaig pensar", continua, "en què totes les nenes puguin viure lliures d'estigmes i prendre decisions a la seva vida, i en què totes les adolescents puguin arribar a tenir una vida més lliure". "Vaig recordar a les nenes que acompanyem i que han viscut maternitats imposades producte de fets criminals i violents, embarassos resultats de violacions... I vaig recordar a les persones i organitzacions solidàries per tot el món", afegeix.

"Al Salvador, defensar drets humans, en general, no és fàcil. Defensar drets de les dones tampoc, i drets sexuals i reproductius encara menys. En primer lloc, perquè fa falta un reconeixement clar en la nostra jurisprudència i en la manera d'abordar polítiques públiques. I perquè les persones que els defensem ens enfrontem a campanyes de desprestigi. Ens han amenaçat en diverses ocasions amb la idea que ens aplicaran un article del Codi Penal d'inducció de l'avortament, i fins i tot ens han acusat de defensar delictes. No obstant això, nosaltres hem demostrat que tenim dret a lluitar contra una legislació i unes polítiques públiques injustes", conclou l'activista salvadorenca.

En efecte, el 'Cas Manuela' és el precedent més clar del 'Cas Beatriz'. En 2008, Manuela, mare salvadorenca de 31 anys, va sofrir un avortament espontani i una forta hemorràgia. Quan va aconseguir ser atesa, la metgessa la va denunciar per un suposat "homicidi en perjudici del seu fill nounat". Va ser detinguda i se li va imposar una pena de 30 anys. Va morir de càncer a la presó, emmanillada al llit de l'hospital i sense rebre les cures de salut necessàries.

El desembre de 2021, la Corte IDH va confirmar que l'Estat salvadorenc havia comès un error: Manuela havia tingut una emergència obstètrica provocada per una preeclàmpsia.

El seu cas va commoure a la comunitat internacional, com ocorre ara amb el de Beatriz, qui, com Manuela i moltes altres, volia viure i, amb la seva memòria, busca reparació a la seva família i justícia per altres dones que es puguin trobar en la seva situació.

"Necessitem despenalitzar consciències, que l'avortament deixi de ser un tema tabú i començar a conversar, perquè és una realitat de salut pública."

Des de la reforma del Codi Penal al Salvador, a la fi dels anys noranta, 181 dones han estat condemnades a penes de fins a 50 anys. Però, a més de la privació de llibertat, les dones que decideixen fer-ho o defensem la llibertat reproductiva s'enfronten a un estigma, arrelat en la societat salvadorenca.

Per a Morena Herrera, aquest estigma està molt relacionat amb tota l'esfera punitiva i de culpa que té l'avortament en les nostres societats. En aquest sentit, "moltes organitzacions i diverses femi-

nistes estan parlant de la necessitat no sols de despenalitzar en termes legals sinó de despenalitzar les consciències, i començar a parlar de manera tranquil·la i directa sobre l'avortament": "Necessitem que deixi de ser un tema tabú perquè és una realitat de salut pública, en molts casos és un dret, i moltes dones ho viuen com un alleujament a una situació que travessen, però no s'atreixeixen a dir-ho. És important parlar sobre les experiències que coneixem i les nostres pròpies", subratlla Herrera.

Actualment, hi ha organitzacions i grups molt poderosos econòmicament i amb influència que s'oposen als drets reproductius de les dones, una realitat que no afecta solament a Centreamèrica. També als Estats Units o Europa, la penalització de la interrupció de l'embaràs forma part de l'agenda de la ultradreta i els sectors més reaccionaris.

"Aquestes forces representen un perill per als drets i les conqüestes. Però crec que és crucial la creixent convicció de les dones i de molts homes del fet que no podem renunciar a l'autonomia, a la llibertat, a ser subjectes de drets. Som cada vegada més els qui defensem els nostres drets, i enfrontem els riscos i perills que comporta fer-ho, des d'una perspectiva esperançadora i de futur", conclou Morena Herrera. 🧡

SUMAT A LA CAMPANYA
#JusticiaparaBeatriz

